

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

คำสำคัญ หลักรัฐผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ, เทศบาลตำบลเสริมงาม

Abstract

This research aimed to study the context of the problem of need for the Pilot course of elderly in the Soemngam Subdistrict Municipality, Lampang, Thailand. The data was collected by documentary study and using the field study. Focus Groups and interviews were used to analyze the needs of the community. And field searching. By organizing a brainstorming forum. The focus group was composed of 15 representatives By selecting a specific sample from Key Informant the elderly, 8 from the Tambon Municipality, 4 from the elderly, 4 from the elderly, 4 from the community, and 4 from the community. Local government And 3 government officials involved.

The preliminary study found that social, economic, and public health contexts. It was found that the Soemngam Subdistrict Municipality was a municipality with a strong presence in the elderly. It is a community with a greater number of older people. And is going to become an elderly community. However, in terms of social, economic and health, it is also the focus of the area, leading to the formation of a curriculum in the people's way of life.

Model of demand for elderly course pilot in the school of the elderly Soemngam Subdistrict Municipality, Lampang Province. Pilot course of elderly in the subdistrict municipality.

In the first phase, there are 3 major needs.

1. Knowledge, such as the creation of courses related to molding, weaving, making flowers, (Chan) Cooking for the Elderly (Local Food) Health Care (Performance Assessment) Stretching) Sports Elderly
2. The culture and the way of the community, such as the creation of courses related to the making of the Folk textbook, making folk market.
3. Recreation and health, such as curriculum development. Activities in the rhythm of singing and singing, which is a recreation activity and promote the health of the elderly.

Keywords Elderly curriculum, Elderly school, Soemngam Municipality

บทนำ

สังคมของโลกเราในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุไปแล้ว พบว่าในปี พ.ศ. 2556 โลกมีประชากรทั้งสิ้น 7,058 ล้านคน พบว่ามีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปอยู่ถึง 565 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 8 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556) ซึ่งจากการก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศไทย ทำให้อัตราการเกิดลดน้อยลง ตรงกันข้ามประชากรกลับมีอายุยืนยาวมากยิ่งขึ้น

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

ส่งผลให้ปิรามิดประชากรของประเทศไทยหยุดการขยายฐานแต่ส่วนปลายขยายกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้มีการ คาดว่า อีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทย จะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด หมายถึงการมีสัดส่วนประชากร ผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 20 หรือ 1 ใน 4 ของประชากรไทยที่มีอยู่ทั้งหมด ประเทศไทยจะ กลายเป็น สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Age Society) ในขณะที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับ คู่ชีวิตมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยพบว่าผู้สูงอายุอยู่คนเดียวเพิ่มจาก ร้อยละ 3.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 29.8 ในปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2553) ได้ส่งผลกระทบต่อ การดูแลผู้สูงอายุทั้งด้าน ร่างกายและจิตใจ อายุยิ่งสูงมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรของไทยในช่วง 3 – 4 ทศวรรษที่ผ่านมาที่มีอัตราการเกิดของทารกน้อยลง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างประชากรอย่าง ยิ่งที่ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2543 นั่นคือ มีจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งจากสถิติดังกล่าวคือตัวบ่งชี้หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว นั่นคือ “ดัชนีผู้สูงอายุ” (Aging index)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยมีการเพิ่มของประชากรสูงอายุรวดเร็ว เนื่องจากประชากรมีอายุยืน ยาวมากขึ้น และอายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นผลจากอัตราการตายลดลง จากความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีด้านการแพทย์ และสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรในวัยเด็กลดลง อย่างรวดเร็วจนนำมาซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูล คาดการณ์ประชากรของประเทศไทยปี พ.ศ. 2558 – 2573 จะพบว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สถานการณ์ “สังคม ผู้สูงอายุ” (Aging Society) และในอีก 10 ปีข้างหน้า จะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed aged Society) (สำนักคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) รวมทั้งจากการคาดการณ์ของ กรมการ ปกครอง พบว่า ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนมากอยู่ที่ร้อยละ 68.7 โดยจังหวัดที่มีดัชนีประชากร สูงวัยมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดลำปาง, จังหวัดลำพูน และจังหวัดแพร่ (กรมการปกครอง, 2556)

การมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นและมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างประชากรของประเทศ เปลี่ยนแปลงไป คืออัตราส่วนผู้สูงอายุที่เป็นภาระเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราส่วนและจำนวนประชากรวัย แร่งงานเริ่มลดลง ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจสวนรวมต่อการออมและการลงทุนทำให้ผู้สูงอายุต้องเสี่ยง ต่อการถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังมากขึ้น เพราะประชากรวัยแรงงานส่วนหนึ่งต้องย้ายถิ่นเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุตรหลานมีเวลาเอาใจใส่ผู้สูงอายุน้อยลง ผู้สูงอายุจึงต้องรับผิดชอบตนเอง มากขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบกล้ามเนื้อ และโครงกระดูกพบว่ากล้ามเนื้อหัวใจกระดูกมีความแข็งแรงลดลง เนื่องจากการสูญเสียเนื้อกระดูก ทำให้กระดูกเปราะและหักง่ายแต่ติดช้าบางคนอาจมีหลังโก่งทำให้การ เคลื่อนไหวเชื่องช้า ไม่กระฉับกระเฉง และการทรงตัวไม่ดี อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงของ ระบบประสาทสัมผัสพบว่า ความสามารถในการมองเห็น การได้ยินลดลงทำให้มีความบกพร่องในการ ติดต่อสื่อสาร การรับรู้กลิ่นและรสลดลง เมื่อร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินอาหาร ที่มีการย่อย และการดูดซึมไม่ดีเกิดอาการท้องอืด แน่นท้องและอาจจรรู้สึกเบื่ออาหาร ทำให้แบบแผนการรับประทานอาหาร เสียไป เกิดการบริโภคที่ไม่ถูกสัดส่วน เกิดภาวะบริโภคเกินหรือขาดสารอาหารได้ การเปลี่ยนแปลง

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
 “Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

ทางด้านจิตใจส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายประกอบกับวัยสูงอายุต้องเผชิญกับเปลี่ยนแปลงหน้าที่การทำงาน ส่งผลทำให้รายได้และความภาคภูมิใจในตนเองลดลงด้วย และเมื่อมีการสูญเสียคู่สมรสหรือเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิด จะทำให้รู้สึกท้อแท้ หดห้วง บุคลิกภาพเปลี่ยนไปจะรู้สึกน้อยใจ อ่อนไหวง่าย วิตกกังวล รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย และต้องการการพึ่งพามากขึ้น รู้สึกขาดความอบอุ่นก่อให้เกิดความเครียด ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ซึมเศร้า แยกตัวจากสังคมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในผู้สูงอายุ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในครอบครัว และสังคมการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวนั้นจะพบว่าผู้สูงอายุจะลดบทบาทลง เช่น จากการเป็นหัวหน้าครอบครัวกลับเป็นผู้ที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน และบางคนอาจจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง และจากการเปลี่ยนแปลงสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้ผู้สูงอายุบางคนต้องเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ อีกทั้งการเกษียณอายุราชการจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดน้อยลง เกิดการพึ่งพิงทั้งด้านกิจกรรมประจำวันตลอดจนกิจกรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่งผลกระทบด้านจิตใจของผู้สูงอายุได้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายจิตใจและสังคมจะส่งผลกระทบต่อถึงกันและกันเป็นวงจรไม่รู้จบ มีผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุลดลง ดังนั้นแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุก็คือ การช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขและพึงพอใจสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม ช่วยเหลือตนเองได้ตามอัตภาพ ไม่เป็นภาระให้แก่ผู้อื่นและดำรงไว้ซึ่งการมีคุณค่าในตนเองซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง

แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ควรจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนด้านการใช้ชีวิต การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาตนเอง การศึกษารูปแบบดังกล่าวจึงเน้นให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษานอกระบบ ซึ่งจัดเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ อีกทั้งผู้สูงอายุยังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นแหล่งภูมิรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสพการณ์ที่สั่งสมมาเพื่อสืบสานภูมิปัญญา ภูมิรู้ของชุมชนท้องถิ่นนั้น เทศบาลตำบลเสริมงาม ได้มีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนมากถึงร้อยละ 26.33 ซึ่งมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด

ภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงามจังหวัดลำปาง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญในการดำเนินกิจการด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และได้เห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นในสังคม จึงได้มีโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อรองรับอัตราของผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นในชุมชน และช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า ลดอัตราการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม ได้มีความพยายามในการริเริ่ม และจัดตั้งขึ้นในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ได้มีการกำหนดโครงสร้างในการทำงาน โดยพบว่าผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม มีอยู่มากถึงร้อยละ 26.33 ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเสริมงามเข้าสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ประกอบกับผู้สูงอายุต้องการมีแหล่งรวมในการพบปะ และทำกิจกรรมร่วมกัน โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการดำเนินกิจกรรม และแก้ปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในชุมชน อีกทั้งเทศบาลตำบลเสริมงาม มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน และศักยภาพในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

ขึ้น โดยเริ่มมีการดำเนินโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2560 และมีความต้องการหลักสูตรนาร่องสำหรับผู้สูงอายุในโรงเรียนเทศบาลตำบลเสริมงาม ที่มีลักษณะการพึ่งพาตนเอง หรือเรียกว่า โรงเรียนผู้สูงอายุวิถีคนเสริม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มุ่งศึกษาถึงสภาพบริบท และความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนาร่องของผู้อายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในการวิจัย เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนาร่อง ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนาร่องของผู้อายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ ตัวแทนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 2 คือ ตัวแทนชุมชน กลุ่ม องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 3 คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

2. ขอบเขตเวลา ได้แก่

การวิจัยระยะที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม 2560 – 31 มกราคม 2561

การวิจัยระยะที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561 – 31 พฤษภาคม 2562

การวิจัยระยะที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน – 31 กรกฎาคม 2561

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่เทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

4.

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้นโดยใช้เชิงคุณภาพ การศึกษาเอกสารเชิงวิชาการ (Documentary Study) และใช้ภาคสนาม (Field Study) โดยการจัดเวทีโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้แทนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มโดยวิธีสุ่มตามเกณฑ์ (Criterion Sampling) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกำหนดตามเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่ศึกษา (จุมพล หนิมพานิช, 2550: 234 – 235) รวมทั้งได้มีการใช้รูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) และการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นขั้นตอนแรกของการศึกษาวิจัย

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

2. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 2.1 ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบล
- 2.2 การจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 15 คน เพื่อศึกษาบริบท พื้นที่ชุมชน และความต้องการ เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มโดยวิธีสุ่มตามเกณฑ์ (Criterion Sampling) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกำหนดตามเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่ศึกษา (จุมพล หนีมพานิช, 2550: 234 – 235)
- 2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) ย่อยในแต่ละกลุ่มจากผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม, ตัวแทนชุมชน กลุ่ม องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.4 การสัมภาษณ์ (Interview) จากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ตัวแทนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม, ตัวแทนชุมชน กลุ่ม องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่
- 2.5 ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเวทีระดมความคิดเห็น และการสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์
- 2.6 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นจากการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยวิเคราะห์ประเด็นในเรื่อง บริบทพื้นที่ชุมชน ความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ โดยการจัดเวที การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน และการสืบค้นข้อมูลจากภาคสนามขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนเบื้องต้นในการดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนร่วมกับชุมชนในการเตรียมความพร้อมโดยผู้วิจัยเตรียมความพร้อมกับเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านสุขภาพชุมชนเพื่อศึกษาบริบทชุมชน โดยใช้วิธีการลงพื้นที่เบื้องต้นและการใช้เอกสาร ดำเนินการดังนี้

- ประสานงานกับเทศบาล และเครือข่ายผู้สูงอายุ
- ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม โดยเทศบาลตำบลเสริมงามได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเวทีชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน เพื่อหาความต้องการของผู้สูงอายุในการสร้างหลักสูตรนาร่องของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม

- จัดทำเวที เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนาร่องในชุมชนเทศบาลตำบลเสริมงาม

- การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนาร่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) สำหรับให้ข้อมูลเชิงลึก ได้แก่กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลสนับสนุนในประเด็นต่าง ๆ โดยผู้ศึกษาเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการจำแนกข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมมา ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตเพื่อพิจารณาเชื่อมโยงประเด็นในการศึกษา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเบื้องต้นในเรื่อง การศึกษาความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของผู้อายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพบริบทชุมชน และปัญหาของผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลเสริมงามจึงเล็งเห็นผู้สูงอายุในพื้นที่และเสริมงามเป็นเมืองผู้สูงอายุ โดยมีจำนวนเฉลี่ยอายุ จาก 60 – 95 ปีขึ้นไป ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเสริมงามเข้าสู่การเป็นเมืองผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ผู้สูงอายุในชุมชนมักจะได้รับบริการจากคนในสังคมเป็นอย่างดี เพียงแต่ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนมากยิ่งขึ้นจึงตระหนักถึง สวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการดูแลที่เป็นระบบอย่างยั่งยืน โดยที่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการดูแล การบริหารจัดการ อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพและพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง เทศบาลตำบลเสริมงาม มีกลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร ที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันในพื้นที่เทศบาลตำบลเสริมงามได้ดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยการดำเนินกิจกรรมในการขับเคลื่อนงานการดูแล ส่งเสริมคุณภาพชีวิตในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานเพื่อดูแลผู้สูงอายุ โดยมรการพัฒนาลักษณะที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม “เป็งป่าอาศัยแบบปีแบบน้อง” ในพื้นที่เทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการการปัญหาด้านเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนสูงขึ้น รายได้ลดลง ต้องการพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง และผู้สูงอายุพิการ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งต้องการส่งเสริมการออม ในกลุ่มผู้สูงอายุ 12 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป (ไปมาได้เอง) ผู้สูงอายุที่ป่วยติดบ้าน ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ผู้เตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ (50 ปีขึ้นไป) ผู้สูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุที่พิการ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว รวมทั้ง ยังต้องการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพหรือการส่งเสริมให้มีการตลาดรองรับสินค้าชุมชน หรือการสร้างตราสินค้าเพื่อแข่งขันในตลาดสินค้า

ด้านสาธารณสุข ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ผู้สูงอายุทั่วไป (ไปมาได้เอง) ผู้สูงอายุที่ป่วยติดบ้าน ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ผู้เตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ (50 ปีขึ้นไป) ผู้สูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุที่พิการ ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรืออยู่บ้านตามลำพัง ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว โดยมีกลุ่มผู้ให้การดูแล ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) อาสาสมัครดูแลผู้พิการ (อพมก.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในพื้นที่ และบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

หน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือ เป็นผู้ติดตามอย่างใกล้ชิด ซึ่งในชุมชนเสริมงาม พบว่าในด้านสาธารณสุขได้รับการพัฒนาที่ชัดเจนและมีการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

2. รูปแบบความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง

จากการศึกษาวิจัยโดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์ พบว่า ลักษณะและรูปแบบความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง ในระยะเริ่มแรก 3 ด้าน โดยยึดหลักของพึ่งตนเองโดยคนในท้องถิ่น โดยการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หรือเรียกว่า “วิถีคนเมืองเสริม เปิงปายอาศัยแบบปี่แบบน้อง” โดยใช้รูปแบบของหลักสูตรนำร่อง มีการสร้างระบบการศึกษา (โรงเรียนผู้สูงอายุ) ระบบสวัสดิการ ระบบการส่งเสริมอาชีพ ระบบการดูแลสุขภาพ ระบบศิลปวัฒนธรรม ระบบประชาสัมพันธ์และเทคโนโลยี ระบบการปรับสภาพบ้านและสิ่งแวดล้อมคนพิการและผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ด้านความรู้ ผลการศึกษาพบว่า การมุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่เกิดความสุขและกิจกรรมผู้สูงอายุที่เน้นการให้ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การปั่นหม้อ ทอผ้า จักรสาน การทำดอกไม้จัน การทำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ(อาหารพื้นบ้าน) การดูแลสุขภาพ(การประเมินสมรรถนะ การยืดเหยียด) กีฬาผู้สูงอายุ โดยที่การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุ และการที่ผู้สูงอายุมีความรู้สึกถึงความมีคุณค่าของตนเอง ซึ่งความรู้บางอย่างมีส่วนในการส่งเสริมอาชีพชุมชนได้

2) ด้านวัฒนธรรม และวิถีชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต บนพื้นฐานของชุมชนเทศบาลตำบลเสริมงาม โดยพบว่า ชุมชนเทศบาลตำบลเสริมงามมีผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ปรากฏชาวบ้านด้านต่าง ๆ เช่น การทำสะตวง (ตำราพื้นบ้าน) การทำใบศรี การทำตลาดพื้นบ้าน ในด้านนี้พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นตำบลเสริมงามสามารถส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ การสานสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้ในชุมชนด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นในลักษณะของวิถีคนเสริม

3) ด้านนันทนาการและสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมนันทนาการในชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นด้านที่ได้รับความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวกับ กิจกรรมเข้าจังหวะ รำวง จ้อย ซอ ร้องเพลง ซึ่งเป็นกิจกรรมในเชิงนันทนาการและช่วยส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับชมรมผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามพบว่า สภาพบริบทพื้นฐานของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพส่งผลสำคัญในการกำหนดหลักสูตรผู้สูงอายุทั้ง 3 ด้าน โดยเน้นให้เกิดหลักสูตรนำร่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนเป็นอันดับแรก และให้มีกิจกรรมด้านนันทนาการและสุขภาพซึ่งผู้สูงอายุให้ความสำคัญทั้งด้านสุขภาพกาย และสุขภาพใจ

อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความต้องการในการสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปางโดยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

1. สภาพบริบทชุมชน และปัญหาของผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยพบว่าเทศบาลตำบลเสริมงามเป็นเทศบาลที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมในด้านผู้สูงอายุอยู่ก่อนแล้ว เป็นชุมชนที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น และกำลังจะก้าวสู่การเป็นชุมชนผู้สูงอายุ แต่ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ ยังเป็นประเด็นหลักของพื้นที่ในการนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรในวิถีคนเสริมงาม

2. รูปแบบความต้องการหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ในเบื้องต้นพบว่า หลักสูตรนำร่องของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเสริมงามนั้น ในระยะแรกมีความต้องการให้เกิดหลักสูตรที่สำคัญจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความรู้ เช่น การสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวกับการปั่นหม้อ ทอผ้า จักรสาน การทำดอกไม้จัน การทำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ (อาหารพื้นบ้าน) การดูแลสุขภาพ(การประเมินสมรรถนะ การยืดเหยียด) กีฬาผู้สูงอายุ 2. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชุมชน เช่น การสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวกับการทำสะตวง (ตำราพื้นบ้าน) การทำใบศรี การทำตลาดพื้นบ้าน และด้านนันทนาการและสุขภาพ เช่น การสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวกับ กิจกรรมเข้าจังหวะ รำวง จ้อย ซอ ร้องเพลง ซึ่งเป็นกิจกรรมในเชิงนันทนาการและช่วยส่งเสริมสุขภาพของ ซึ่งในระยะแรกการดำเนินการสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ในเรื่องการเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุ และรูปแบบการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปรับใช้เพื่อสร้างหลักสูตรผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนหรือเทศบาลตำบลเสริมงาม เพื่อให้เกิดหลักสูตรผู้สูงอายุตาม “วิถีคนเมืองเสริม เปิงปอาศัยแบบปีแบบน้อง” โดยเน้นรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตลอดช่วงวัยของผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ชุมชนผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมตามหลักทฤษฎีกิจกรรม (Kossith, 1988 อ้างในเอกพิชญ์ ชินะข่าย) โดยแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินการนั้นทำให้ตนเองรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และผู้สูงอายุยังต้องการพื้นที่ทางสังคม และเชื่อว่าการเข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพใจ และชุมชนยังได้ประโยชน์ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อให้เกิดการทำงานที่ต่อเนื่องเทศบาลเสริมงามสามารถนำหลักสูตรผู้สูงอายุนำร่องทั้ง 3 ด้านไปปรับใช้และทดลองนำร่องขึ้นในโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. ควรมีการเผยแพร่แนวทางเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมสำหรับการรองรับผู้สูงอายุในชุมชน
3. ควรมีการพัฒนาารูปแบบหลักสูตรในระยะต่อไปโดยใช้การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มาใช้ในการวิจัยเพื่อสร้างหลักสูตรด้านอื่นๆ

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
“Local & Global Sustainability: Meeting the Challenges & Sharing the Solutions”

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์.(2539). **นโยบายของรัฐและแนวทางการจัดบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต**. เชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ภาณุ อุดกลั่น. (2556). **ทฤษฎีการสูงอายุ**. อุดรธานี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- ภิรมย์ จงคำอาจ. (2545). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). **แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ. (2541). **ประเมินโครงการนาร่องการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (ระยะเวลาภายหลังการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ) ผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรีและคณะ. (2540). **การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดการศึกษาทางไกลแก่ผู้สูงอายุ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). **วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมประสงค์ พันธุ์ประยูร. (2540). **การปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่วัยชราของชาวชนบท**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข.(2539). **สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2556). **สุขภาพคนไทย 2556 : ปฏิรูปประเทศไทย ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจเพิ่มพลังพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ และ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. (2556). **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2555). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เอกพิชญ์ ชินะขำย. (2557). **ความพร้อมของชุมชนในการรองรับชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลวงเหนือ อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. ในเอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนครั้งที่ 4